

i06 Dialog židů a křesťanů

Pro dialog křesťanů a Židů jsme čerpali ze dvou zajímavých publikací: (1) *Dialog křesťanů a Židů* (Společnost křesťanů a Židů 1999) a (2) *Čítanka židovsko-křesťanského dialogu* (Kalich+Vyšehrad 2003). Obě publikace jsou sborníky příspěvků obou stran.

Připomenuli jsme si neblahý vývoj vzájemného vztahu v minulých stoletích a vinu křesťanů: středověká gheta a pogromy, povinné označení židovských oděvů, legendy o rituálních vraždách a o mučení Krista v ukradené proměněné hostii. Například¹ svatý **Jan Zlatoústý** (354-407), populární církevní Otec, nazýval Židy „ochlasty a žráči, zloději a vrahy, prostopášníky a čaroději“ a - což je závažnější - ve sporu proti židokřesťanům teologicky dovozoval naprostou zavrženost a zavrženíhodnost Židů. Tito vrazi Páně a zrádové Boží smlouvy jsou určeni již jen k bídě a záhubě!

Tento postoj nebyl charakteristický jen pro „temný“ středověk a katolíky. **Martin Luther** v roce 1543 vydal svůj neblaze proslulý antijudaistický spis *O Židech a jejich lžích*, v němž přímo radí křesťanské vrchnosti vypalovat synagogy (totiž školy lživého výkladu Písma), pálit zejména Talmud, vyvlastňovat židovský majetek, Židy deportovat a podrobit nuceným pracím, pokud se neobrátní na víru křesťanskou. Vyvrcholením těchto neblahých tendencí byl pokus o totální vyvraždění Židů za druhé světové války, byť se nedál výslovně ve jménu křesťanství.

Jedním z prvních a nejvýraznějších příkladů hluboké revize křesťanského náhledu na vztah k Židům, je znění modlitby výjimečného papeže **Jana XXIII.** Tradiční velkopáteční obviňování Židů ze smrti Pána Ježíše obrátil proti sobě a proti křesťanské církvi: „Vyznáváme, že Kainovo znamení je na

našem čele... Odpusť, že jsme Tě podruhé křižovali v jejich těle; (odpusť), nebo jsme nevěděli, co jsme činili.“ Jan XXIII., ještě jako vatikánský nuncius v Cařihradě, projevil statečnost při záchraně židovských uprchlíků.

Křesťané by měli v rámci dialogu pochopit hloubku židovské myšlenky, že k tradičním 613 přikázáním po šoa přibylo jedno nové, 614. přikázání²: Přežít! Nesmíme si zoufat, protože zoufalství by Hitlerovi poskytlo posmrtné vítězství. Paradoxně by totéž bylo možno říci o totálním úspěchu křesťanské misie mezi Židy.

Katolický teolog **Gregory Baum** konstatoval: „Po Osvětimi už křesťanské církve nechtějí obracet Židy. Církve si uvědomují, že žádat po Židech, aby přijali křesťanství, znamená usilovat o jejich duchovní vyhlazení a tak i potvrzení holokaustu. Neboť po Osvětimi je to právě křesťanský svět, jenž potřebuje obrácení. Nejvýznamnější církve se odhodlaly odmítnout misi mezi Židy, i když toto rozhodnutí uspokojivě teologicky nevysvětlily. Je to typický příklad, zaznamenaný často v církevní historii, kdy praktické rozhodnutí církví jakožto reakce na nějakou významnou událost předchází dogmatické reflexi a udává tak směr budoucímu vývoji učení.“³

Domnívám se, že řešení jest jedině v opuštění křesťanského exkluzivismu a tedy i těch tezí nesynoptické tradice, z níž tento exkluzivismus vyrůstá, jak bylo naznačeno v besedě o křesťanství.⁴

Věnujme se pohledu Židů na křesťany. **Hyam Maccoby**, jeden z mála židovských badatelů, publikujících v oblasti novozákonních studií, napsal: „Jak došlo k té proměně, že se z titulu *mesiáš*, kterým Židé mínili pomazaného krále z rodu Davidova, stal božský titul, to je otázka, jež vyžaduje dlouhé a trpělivé zkoumání. Přikláním se k názoru řady badatelů, že

popud k této změně přišel od svatého Pavla, který by měl být proto považován za zakladatele hlavního směru historického křesťanství. Nesmíme zapomínat, že Pavel nikdy nepoznal Ježíše v těle. Učení o Trojici se vyvíjelo první čtyři staletí a vždycky se našli křesťané, kteří zbožštění Ježíše odmítali. Jsem přesvědčen, že Ježíš sám by byl z toho posunu nešťastný, protože vyznával židovský monoteismus a každé uctívání sebe by považoval za porušení prvního přikázání... Démonizace Židů v křesťanské středověké Evropě byla předzvěstí nacistického holokaustu.“⁵

Pořadatelka „Čítanky“ **Helen P. Fryová**: „Křesťanství se bez Ježíše neobejde, židovství ano. Proto se současná christologická debata soustřeďuje na to, jaká christologie je z hlediska křesťansko-židovského vztahu nejpřiměřenější. Jak je to s Kristem víry? Může vůbec křesťanství vytvořit christologii, jejímž vedlejším produktem by nebyl antijudaismus? Úkol křesťanství stručně shrnuje otázka **Jakoba Schonevelda**: »Najde církev ve své víře prostor, v němž by přijala židovský lid jako Bohem milovaný, přestože tento lid nesdílí její vyznání o Ježíši Kristu?«... Kořenem křesťanského antijudaismu není christologie, ale soteriologie. Vytvořit absolutní christologii, která by se vzdala tradiční exkluzivity spásy, je možné. Jak naznačil **Lewis Eron**, Bůh může být přítomen pro Židy v Tóře a pro křesťany v osobě Krista... christologie v křesťansko-židovském dialogu se může zaměřit na to, že boží přirozenost byla plně zjevena v Kristu. Vědomé potvrzení tohoto zjevení není pro spásu nutné. Spása spočívá v obrácení od sebestřednosti k Bohostřednosti. Toho dosáhnou Židé dodržováním *micvot* [= boží přikázání] v Tóře a křesťané následováním Ježíše.... Spása přichází tak, že se člověk odkloní od sebestřednosti k Bohostřednosti. Nebylo právě toto podstatou Ježíšova učení, jež ve své době hlásal Židům?“⁶

Mnozí židovští myslitelé Ježíše z Nazareta, jak jej poznali z evangelií, vysoce oceňují, například Martin Buber⁷, Pinchas Lapide⁸ nebo Shalom Ben Chorin⁹.

Pochopitelně i na židovské straně najdeme negativní postoje, například **Karol Efraim Sidon**: „Chození za jinými bohy je diktováno potřebou lepší stravitelnosti a je až neuvěřitelné, s jakou úporností lidé hledají Boha tam, kde sám říká, že není. To se týká i toho člověka, ze kterého si miliony lidí udělaly božstvo. Křesťanský Nový rok je osmý den po jeho narození v den zimního slunovratu a je oslavou výročí jeho obřízky. Tím je zjevně míněno, že ten dotyčný je umírajícím a zmrtvýchvstávajícím Rokem jako egyptský Usírev a kenaanský Adonis, klasická starověká božstva, která Písmo odmítá a o nichž říká, že oči mají, nevidouce, a uši mají, a neslyší atd...“¹⁰

Všimněme si ovšem, že Sidonova kritika míří na nesynoptickou tradici křesťanské věrouky. Proč mu ale tato tradice tak úplně zaclání evangelium Ježíše a vše, co napadá v dialogu vstřícné židovské myslitele?

¹ Příklady čerpány z Martin Prudký: Záhuda Židů a postoje křesťanů, v „Dialog“, str. 140-154;

² Viz Emil Fackenheim: The Jewish Return to History, Schocken Books, 1978, str.22-24; citováno z „Čítanka“, str. 56

³ Gregory Baum: Rethinking the Church's Mission after Auschwitz in „Auschwitz: Begining of New Era?“, ed. Eva Fleischer, Ktav Publishing House, 1977, str.113; citováno podle „Čítanka“, str.98-99

⁴ Viz též *Hledám slova*, části 5.2.2. a 5.2.3.

⁵ Hyam Maccoby: Jewish Views of Jesus, Middlesex University 1995, podle „Čítanka“, str. 146-147

⁶ Helen P.Fryová: Úkoly do budoucnosti, v „Čítanka“, str.279-280+276-277

⁷ Viz Martin Buber: Já a Ty, Kalich 2005, str.97+114-115

⁸ Viz Pinchas Lapide v Dialog Žida s křesťanem o Ježíšovi, v „Čítanka“, str.159

⁹ Viz Shalom Ben Chorin: Křesťansko-židovský dialog dnes, v „Dialog“, např. str. 258

¹⁰ Karol Efraim Sidon: 7 slov, rozhovor s Karlem Hvižd'alou, Máj 2004, str. 112